

Antwoordnota Zienswijzen

Ontwerp-goedkeuringsbesluit en Gedragscode
soortbescherming gemeenten

Datum **14 december 2020**
Status **Definitief, D1.0**

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Context en strekking van de antwoordnota	3
1.2	Verloop van de zienswijzeprocedure	3
1.3	Zienswijzen	4
1.4	Opzet van de antwoordnota	4
2	Antwoord op zienswijzen	5
2.1	Reikwijdte gedragscode	5
2.2	Ecologische deskundigheid	6
2.3	Maatregelen	7
2.4	Juridische punten	14
2.5	Monitoring en toezicht	15
2.6	Bijlagen	16
2.7	Overig	17

1 Inleiding

1.1 Context en strekking van de antwoordnota

De gedragscode Soortbescherming voor gemeenten is de opvolger van de in 2011 goedgekeurde gedragscode "Stadswerk gedragscode Ruimtelijke ontwikkeling of inrichting" en de in 2014 goedgekeurde gedragscode "Stadswerk gedragscode Bestendig beheer of onderhoud groenvoorzieningen".

Deze gedragscode is van toepassing op een in de gedragscode beschreven (limitatief) aantal voorbereidende en uitvoerende werkzaamheden op locaties met wettelijk beschermde soorten. De werkzaamheden worden door gemeenten of in opdracht van gemeenten gerealiseerd.

De gedragscode geeft invulling aan aantoonbaar zorgvuldig handelen. Het betreft een uitwerking van het onderdeel soortbescherming van de Wet natuurbescherming. Centraal hierin staat: behoud en herstel van biodiversiteit.

Werkzaamheden kunnen tot gevolg hebben dat individuele planten en dieren en bepaalde rust- en voortplantingsplaatsen negatieve effecten ondervinden. Door te handelen volgens deze gedragscode, worden negatieve effecten op (lokale) populaties van beschermde dieren en planten inzichtelijk gemaakt en voorkomen of beperkt. Daarvoor wordt er met deze gedragscode een degelijke procedure doorlopen vanaf de voorbereiding tot en met de realisatie en wordt biodiversiteit aantoonbaar behouden.

Deze gedragscode is reeds in ontwerp goedgekeurd door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. In deze antwoordnota geeft de minister aan wat haar reactie is op de ingebrachte zienswijzen op het ontwerpbesluit.

Deze antwoordnota wordt ter inzage gelegd samen met het definitieve besluit. Belanghebbenden kunnen tegen het besluit een beroep instellen bij de sector bestuursrecht van de rechtbank binnen het rechtsgebied waarvan de indiener van het beroepschrift zijn woonplaats in Nederland heeft. De termijn voor het indienen van een beroepschrift bedraagt zes weken en begint op de dag na die waarop het besluit ter inzage is gelegd. Geen beroep kan worden ingesteld door een belanghebbende aan wie redelijkerwijs kan worden verweten dat hij geen zienswijze over het ontwerp van het besluit waartegen zijn beroep is gericht naar voren heeft gebracht. Na afloop van de termijn van zes weken kunnen geen nieuwe beroepsgronden worden aangevoerd.

1.2 Verloop van de zienswijzeprocedure

De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft een uniforme openbare voorbereidingsprocedure bevorderd. Het ontwerp-goedkeuringsbesluit en de gedragscode Soortbescherming voor gemeenten zijn als volgt voorbereid:

- Op 27 juli 2020 heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit het ontwerp-goedkeuringsbesluit ondertekend;
- Op 5 augustus 2020 is een kennisgeving met betrekking tot het ontwerp-goedkeuringsbesluit en de gedragscode gepubliceerd in de Staatscourant;
- Het ontwerp-goedkeuringsbesluit en de gedragscode hebben van 7 augustus 2020 tot en met 21 september 2020 ter inzage gelegen bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland te Den Haag en zijn op die datum tevens (digitaal) openbaar gemaakt op de website mijn.rvo.nl.

1.3 Zienswijzen

Naar aanleiding van de publicatie van de kennisgeving en de terinzagelegging van het ontwerp-goedkeuringsbesluit voor de gedragscode "soortbescherming gemeenten" zijn in totaal vijf zienswijzen naar voren gebracht. Alle indieners van zienswijzen hebben een ontvangstbevestiging ontvangen. De zienswijzen zijn gerangschikt op nummer.

Zienswijzen op het ontwerp-goedkeuringsbesluit en de gedragscode Soortbescherming voor gemeenten:

Nummer	Naam organisatie
1	Vogelbescherming Nederland
2	Netwerk Groene Bureaus (NGB)
3	Zoogdiervereniging
4	Stichting De Woudreus
5	Stichting Ecologisch Vleermuis Onderzoek Nederland (SEVON)

1.4 Opzet van de antwoordnota

In het volgende hoofdstuk wordt een reactie gegeven op alle zienswijzen, waarbij wordt aangegeven of de zienswijze aanleiding heeft gegeven om het goedkeuringsbesluit en/of de gedragscode aan te passen.

De zienswijzen zijn in de antwoordnota per thema behandeld:

- A. Reikwijdte gedragscode
- B. Ecologische deskundigheid
- C. Maatregelen
- D. Juridische punten
- E. Monitoring en toezicht
- F. Bijlagen
- G. Overig

2 Antwoord op zienswijzen

2.1 Reikwijdte gedragscode

#	Punt	# Indier zienswijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing van gedragscode/besluit
A1	De afweging en onderbouwing van de ecologische reikwijdte moet openbaar en in de gedragscode of het besluit worden opgenomen, zodat het inzichtelijk is.	3	De gedragscode is geschreven conform de meest recente inzichten en expert judgement. Goedkeuring van de gedragscode zal lopen tot 1 juni 2023, zodat eventuele uitkomsten van het project 'gedragscodes, hoe verder' verwerkt kunnen worden in de gedragscode. Dit is opgenomen in het goedkeuringsbesluit.	Besluit
A2	De staat van instandhouding voor verschillende soorten vleermuizen is slecht- ongunstig of onvoldoende. Deze soorten maken gebruik van veel zomer- en paarverblijven, welke noodzakelijk zijn voor een goed functionerend netwerk. De vele verblijfplaatsen is geen uiting van een overschot, maar een deel van een populatienetwerk. Het is niet wenselijk om dit type verblijfplaatsen aan te tasten.	3	Een overschot aan verblijfplaatsen is geen reden geweest om aantasting mogelijk te maken. Het gaat om verschillende criteria: deze soorten zijn flexibel en weinig kritisch in het gebruik van deze verblijven, aantasting van een enkel verblijf gaat niet gepaard met een effect op grote aantallen individuen zoals dat wel het geval is met kraam en winterverblijven, ook blijken voor deze verblijven goede maatregelen te bestaan om effecten zo klein mogelijk te houden. De beperkingen voor de werkzaamheden voor deze gedragscode borgen tevens dat een plangebied beperkt van grootte zal zijn en draagt daar mee bij aan de beperking van de mogelijk negatieve invloed van het werk.	Geen
A3	De gedragscode mag worden gebruikt 'door gemeenten en partijen die onder regie gemeenten vallen', waarbij regie multi-interpretabel is. Een te breed scala aan werkzaamheden zou daaronder kunnen vallen.	3	Werkzaamheden onder deze gedragscode zijn uitsluitend activiteiten waar de gemeente verantwoordelijk voor is vanuit haar taak. De werkzaamheden die onder deze gedragscode gedaan kunnen worden zijn alle bij naam geduid. Daarmee is een breder scala aan werkzaamheden dan in de code genoemd niet mogelijk.	Geen
A4	In lijn met een recente uitspraak van 2 juli 2020 door de European Court of Justice (annotatie OGR_2020_0164) interpreteren we dat de afwezigheid van waarnemingen bij een mogelijke verblijfplaats van vleermuizen, als zijnde de locatie is een potentiële verblijfplaats, geen garantie geeft dat de potentiële verblijfplaats niet in gebruik is door vleermuizen op een ander moment. Dat betekent dat men niet de hoeveelheid maatregelen/ alternatieven moet bepalen op grond van de vastgestelde verblijfplaatsen (dus naar aanleiding van onderzoek), maar juist op basis van de potenties. Graag horen we hoe RVO hiermee om wil gaan..	5	Handelend volgens de gedragscode is het bij vermoeden van potentiële verblijfplaatsen nodig om vervolgonderzoek uit te voeren. Dit is in lijn met de ECJ uitspraak. Uit het vervolgonderzoek, dat volgens het vleermuisprotocol wordt uitgevoerd, zal blijken of maatregelen nodig zijn. Het werken met potenties van gebouwen voor vleermuizen is een uitgangspunt bij het vaststellen van de restricties bij werkzaamheden aan gebouwen die gelden voor de gedragscode.	Geen

2.2 Ecologische deskundigheid

#	Punt	# Indie- ner ziens- wijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing van gedragscode/besluit
B1	De definitie van ecologisch deskundige zoals deze gehanteerd wordt door RVO moet ook in de gedragscode gehanteerd worden.	2, 3	De definitie die RVO hanteert, is ook in de gedragscode opgenomen. Om onduidelijkheid weg te nemen, is een toelichting op de definitie toegevoegd en is bijlage 4 verwijderd door de aanvrager.	Gedragscode
B2	Het bepalen of de gedragscode toepasbaar is, moet bepaald worden door een ecologisch deskundige zoals deze door RVO is gedefinieerd.	2	Dit is geborgd en staat vermeld in het stappenplan op pag. 14 van de gedragscode.	Geen
B3	Onduidelijkheid benodigde deskundigheid wegnemen	2, 3	Zie onder B1.	
B4	Hoe wordt geborgd dat er een plan van aanpak (ecologisch werkprotocol) van voldoende kwaliteit wordt opgesteld. Er wordt zowel in de gedragscode als in uw besluit, niet aangegeven hoe eventuele handhavende instanties op de hoogte worden gesteld van werkzaamheden. Het verzoek is om in het besluit aan te geven hoe de borging is vormgegeven dat er een plan van aanpak wordt opgesteld én dat dit plan van voldoende kwaliteit is.	3	In de gedragscode is een overzicht opgenomen waarin duidelijk staat aangegeven wat er in een ecologisch werkprotocol moet staan en waaraan het moet voldoen. Doordat er een meldplicht is voor ruimtelijke ingrepen, is het bevoegd gezag op de hoogte van de ingreep en kan daarop (desgewenst) controle uitvoeren. Het overzicht van provinciale contactadressen staat op de website rvo.nl.	Geen
B5	Het curriculum waarmee schriftelijk kan worden aangetoond over deskundigheid te beschikken is niet openbaar. Tevens staat in Bijlage 4 dat de deskundigheid via certificaten wordt geborgd. Het verzoek om het curriculum behorende bij de certificaten in de gedragscode op te nemen. Er is vrees voor een onjuiste inschatting van effect op staat van instandhouding en afwezigheid van soorten. Men is bang dat met certificaten alleen een beoordeling wordt gedaan of er een toets is gemaakt.	3	Het is de verantwoordelijkheid van de ecologisch deskundige om aan te kunnen tonen dat hij/zij beschikt over de benodigde kennis en ervaring. Hiervoor moeten documenten kunnen worden overlegd bij eventuele controle/handhaving. Opleidingen die verzorgd worden om kennis te verbreden onder mensen die de werkzaamheden uitvoeren, worden buiten de gedragscode gehouden. RVO is van mening dat met het behalen van een certificaat niet voldaan wordt aan de eisen als gesteld in de definitie van 'ecologisch deskundige' zoals opgenomen in paragraaf 2.3 van de gedragscode. Bijlage 4 is om die reden dan ook verwijderd.	Gedragscode

2.3 Maatregelen

#	Punt	# Indie- ner- ziens- wijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing van gedragscode/besluit
C1	Voor maatregelen wordt verwezen naar de kennisdocumenten. Deze zijn in 2017 samengesteld, op basis van soortenstandaarden van 2014/2015. Bij de omzetting zijn wijzigingen doorgevoerd, die niet gecheckt zijn door experts. De maatregelen daarop gebaseerd zijn niet per definitie 'bewezen effectief'. Verzoek om in de gedragscode of in besluit (als voorwaarde) op te nemen dat enkel met 'bewezen effectieve' methodes en maatregelen wordt gewerkt.	3	Met uitvoering van werkzaamheden onder een gedragscode mag geen wezenlijke invloed uitgaan op beschermde soorten. Hiertoe zal worden gewerkt met bewezen effectieve maatregelen of maatregelen die door deskundigen als functioneel worden geacht. Dit is als zodanig ook opgenomen in het besluit.	Besluit
C2	Het kader van de gedragscode dient de 'volledige en actuele soortinformatie' enerzijds het voorkomen van soorten vleermuizen en functies van verblijfplaatsen volledig weer te geven én dient het de afwezigheid van soorten en functies weer te geven (zie ook bijlage 5 van de gedragscode). De data in de meeste databanken (zoals de NDFF) helaas nog niet de afwezigheid van soorten en functies volledig weergeeft/kan weergeven. Derhalve zal meestal een inventarisatie dienen te worden uitgevoerd. Deze inventarisatie dient afgestemd te worden op ook het aantonen van afwezigheid van soorten en functies (teneinde schade te voorkomen aan soorten en functies waarvan de gedragscode uitgaat van 'voorkomen') en derhalve zal zij moeten voldoen aan het criterium 'maximaal een kwart onderzoeksgebied niet te overzien'. Het verzoek is om dit duidelijker in de voorwaarden van het besluit of – bij voorkeur- in de gedragscode op te nemen.	3	Een ecologisch deskundige dient te bepalen op basis van het aanwezige bronmateriaal of een inventarisatie noodzakelijk is. Deze deskundige dient te weten dat afwezigheid van data in het NDFF niet betekent dat vleermuizen niet aanwezig kunnen zijn. Bij potenties van het plangebied voor vleermuizen dient vervolgens onderzoek conform het vleermuisprotocol plaats te vinden. De onderzoeksinspanning en -methode geven een reële kans op het treffen van verblijfplaatsen en zijn tevens een weergave van redelijkheid en billijkheid. Als men protocol volgt, zou dat voldoende moeten zijn. Bij het volgen van het vleermuisprotocol horen ook de daarvoor geldende voorwaarden.	Geen
C3	De gunstige staat van instandhouding is niet verzekerd. De gebruiker loopt een risico door zijn werkzaamheden uit te voeren conform de gedragscode. Er zijn geen effecten op de wezenlijke staat van instandhouding. De gunstige staat van instandhouding kan niet geborgd worden. Er is geen controle en geen toezicht, in feite een vrijbrief voor het uitvoeren van ruimtelijke ontwikkelingen. De gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten kan hierdoor niet beoordeeld worden.	2	Door maatregelen te nemen zoals beschreven in de gedragscode worden effecten op de staat van instandhouding voorkomen. Daarnaast is er een meldplicht voor ruimtelijke ingrepen. De staat van instandhouding hoeft niet beoordeeld te worden. Door kleinschalig te werken met bewezen effectieve maatregelen komt de staat van instandhouding niet in het geding. Deze afweging is bij het opstellen van de gedragscode gemaakt en heeft geleid tot een beperkt aantal soorten waarvoor de gedragscode van toepassing is, als het gaat om een ruimtelijke ingreep.	Geen
C4	Er wordt zonder ecologische onderbouwing afgeweken van de huidige gewenningsperiode van 3 maanden voor de zomerverblijfplaatsen kleiner dan 10 dieren en 6 maanden vervangende	2	De duurzame voorzieningen komen op dezelfde locatie als de oorspronkelijke vleermuisverblijven. Als vleermuizen na een ingreep terugkeren is een verblijfplaats op dezelfde plek aanwezig en komen de karakteristieke kenmerken van de	Geen

#	Punt	# Indie-ner-ziens-wijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing van gedragscode/besluit
	verblijfsplaatsen voorafgaand aan het paarseizoen voor de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en de gewone grootoorvleermuis		oorspronkelijke verblijfplaats zoveel mogelijk overeen. Daarmee is gewenning niet aan de orde. De gedragscode hoeft niet aangepast te worden.	
C5	Er wordt geen ecologische onderbouwing gegeven voor de 50% op pagina 42 ("Werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd, zodat altijd 50% van de aanwezige zomer- en paarverblijfplaatsen op de projectlocatie beschikbaar zijn")	2	Deze 50% is strenger dan het kennisdocument (BIJ12), waar een dergelijke fase-ring niet in is opgenomen. Het maximum aantal te renoveren woningen is 100, en daarvan mag dan maximaal 50% van de verblijfplaatsen, niet zijnde kraamverblij-ven en winterverblijven, in een keer aangepakt worden. Dit geeft garantie dat een deel blijft zoals het is, zodat de situatie niet in een keer compleet verandert, maar dat de soorten tijd hebben om zich aan te passen. De gedragscode hoeft niet aan-gepast te worden.	Geen
C6	Ruimtelijke ontwikkeling: vrijstelling van de gedragscode geldt voor vogels alleen voor gierzwaluw en huismus. Er zijn wel voor veel andere soorten maatregelen opgenomen onder deze cate-gorie. Zo wordt de indruk gewekt dat de vrijstelling ook geldt voor de andere vogels. Verzoek om toelichting met welke reden die vogels erbij staan.	1	De gedragscode biedt voor alle vogels waar gemeenten mee te maken kunnen krijgen een set aan maatregelen om negatieve effecten te voorkomen. Van een aantal jaarrond beschermde vogels is gekeken waar op basis van staat van in-standhouding en bewezen effectieve maatregelen ruimte is voor aantasting. Die ruimte is er voor meer soorten dan huismus en gierzwaluw maar daar wilde stads-werk geen gebruik van maken. Deze benadering en onderscheid tussen het voor-komen en beperken van effecten staat in de code vermeld.	Geen
C7	In paragraaf 6.2 staan verschillende maatregelen A, B, C en D be-schreven. Op verschillende plaatsen staat dat er sprake moet zijn van een aantoonbare noodzaak om maatregel D te gebruiken (bijvoorbeeld onderaan pagina 22). Bij gebruik van maatregel D moet een aantoonbare noodzaak en wettelijk belang wordt gedo-cumenteed en gemotiveerd in een plan van aanpak.	1	Het wettelijk belang en de aantoonbare noodzaak voor elke uit te voeren taak is opvraagbaar door het bevoegd gezag. Het moet daarom ook gedocumenteerd worden. Een beschrijving van het wettelijk belang en de aantoonbare noodzaak zal in het ecologisch werkprotocol opgenomen worden en is daarmee ook gedo-cumenteed. De gedragscode voorziet hierin. Tevens is de term 'plan van aanpak' veranderd in 'ecologisch werkprotocol'.	Gedragscode
C8	Op pagina 11 wordt verzocht om de natuurkalender nadrukkelijk voor te schrijven, met de toevoegingen dat vogels ook voor of na de kalender kunnen broeden en dat dit altijd door een ecologisch deskundige dient te worden vastgesteld.	1	In de code zijn de relevante broedperioden per soort benoemd. De toelichting van mogelijke afwijkingen van het aangegeven broedseizoen, zoals vastgesteld door ecologisch deskundige, zijn toegevoegd onder 3.4.2 (vaststellen kwetsbare gebrui-kersperiode), 4.2 (algemene maatregelen catalogus), 5.4.2 en 6.2.	Gedragscode
C9	Onder het kopje 'verstoringsvrije afstand' op pagina 11 graag een verwijzing naar bijlage 6.	1	De verwijzing naar de bijlage (nu bijlage 5) is toegevoegd.	Gedragscode
C10	Een duidelijke definitie van het broedseizoen op pagina 29 is wenselijk. In steden hebben vogels een tropische broedcyclus. Dat wil zeggen dat ze onafhankelijk van de seizoenen kunnen broeden (blauwe reiger en houtduif)	1	De natuurkalender dient als uitgangspunt, maar de broedperiode kan afwijken. Op pagina 30 is daarom toegevoegd dat een ecologisch deskundige moet vaststel-len of sprake is van een daadwerkelijk broedgeval of in gebruik zijnde rust- of voortplantingsplaatsen.	Gedragscode

#	Punt	# Indie-ner-ziens-wijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing van gedragscode/besluit
C11	Gierzwaluwen nestelen ook onder daken, op sommige plaatsen is dat zelfs de belangrijkste nestlocatie. Dit moet worden toegevoegd aan pagina 39, paragraaf. 4.3.1. en pagina 88, paragraaf 6.3.1.	1	De inleiding onder 4.3.1 is een omschrijving aan de hand van voorbeelden en geen sluitende lijst. Dit is ook zo aangegeven. Het gaat hier om voorbeelden, bedoeld als korte toelichting voor de gebruiker; verder in de code staat dit nader beschreven.	Geen
C12	Onder maatregel D op pagina 40 staat: in geval van noodzaak zijn ook werkzaamheden in de kwetsbare perioden mogelijk. Dit kan alleen als sprake is van wettelijk belang. Alleen in geval volksgezondheid of de openbare veiligheid en bescherming van flora en fauna. Verzoek om aan te vullen bij maatregel D zodat geen misverstand kan ontstaan.	1	Ter verduidelijking van welke belangen gelden bij maatregel D is 'in de wet genoemd belang' toegevoegd op p. 38 en is daar een verwijzing gezet in het groene kader naar 2.2.1, 2.2.2 belangen	Gedragscode
C13	Op pagina 46, onder maatregel A staat: alle bomen en struiken met nestlocaties/ vaste rustplaatsen worden gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verzoek om aan te vullen met de vermelding dat een ecologisch deskundige dat bepaalt.	1	'Ecologisch deskundige' is toegevoegd aan checklist II. Daarnaast is de gedragscode gewijzigd bij paragraaf 3.4.1., 3.4.2. en 3.4.3, en zo ook bij 5.4.1 t/m 3, 4.2 en 6.2, waar nu staat dat een en ander te bepalen is door een ecologisch deskundige.	Gedragscode
C14	Op pagina 46, onder maatregel A, staat in de laatste zin dat verstoring van broedgevallen voorkomen dient te worden. Het verzoek is om dit aan te vullen met volgende zin: 'door te werken buiten de soortspecifieke broedperiode of door het aanbrengen van een beschermingszone op basis van verstoringvrije afstand'.	1	Werken buiten de broedperiode betreft maatregel B en niet maatregel A. Het gaat hier bij A om markeren van de nesten en/of vaste rustplaatsen van vogels en daarmee het ontzien van het leefgebied, waarbij verstoring moet worden voorkomen.	Geen
C15	Op pagina 46, onder maatregel B is geregeld dat houtige begroeiingen met tijdelijke nesten van algemene soorten buiten de broedperiode mogen worden verwijderd wanneer er alternatieve (broed)mogelijkheden in de directe omgeving beschikbaar zijn. In de gedragscode is echter niet gedefinieerd wat onder algemene soorten moet worden verstaan. Dit maakt deze maatregel onduidelijk. Verzoek dit te laten aanvullen in de gedragscode.	1	In paragraaf 4.4.2 onder B van de gedragscode is de tekst aangepast.	Gedragscode
C16	In paragraaf 4.5.2, op pagina 55 staat de duinpieper vermeld. De duinpieper is echter als broedvogel uit Nederland verdwenen. Het laatste broedgeval was in 2007 (Sovon 2018).	1	De duinpieper is verwijderd uit paragraaf 4.5.2.	Gedragscode

#	Punt	# Indierzienswijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing van gedragscode/besluit
C17	In paragraaf 4.5 staat dat de werkzaamheden in deze categorie het veranderen of verwijderen van kruidige begroeiingen en ruigtes op droge (grasbermen, grasland, vaste planten) en natte locaties (plas-dras zones) bevatten. Slootkanten/taluds moeten aan deze opsomming worden toegevoegd. (Zie ook de verwijzing naar kruidige begroeiing op pag. 112.).	1	Bij paragraaf 4.7 en 6,7, wateren en oevers, is ter verduidelijking toegevoegd dat ook plasdraszones, waaronder ook slootkanten en taluds vallen, grenzend aan het water tot deze categorie worden gerekend. Slootkanten worden gerekend tot de categorie 'open water'.	Gedragscode
C18	Op zowel pagina 55 als pagina 103 is vermeld dat het bij kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein gaat om nestgelegenheid van groundbroeders en vogels die laag in de vegetatie broeden: rietzangers, veldleeuwerik en duinpieper, weidevogels, watervogels, steltlopers, hoenderachtigen, meeuwen of sterns, velduil. De opsomming van soorten lijkt uitputtend te zijn. Er broeden echter nog meer soorten in kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein. Het verzoek is om het woord "zoals" voor het woord "rietzangers" te vervangen. Duinpieper is geen broedvogel meer in Nederland (sinds 2007). Hij kan desondanks in de opsomming blijven staan. Met goed leefgebiedenbeheer zou hij kunnen terugkeren. Aanbevolen wordt om de veel algemenere graspieper toe te voegen.	1	'Op pagina 55 en 103 zijn de woorden 'zoals' en 'graspieper' toegevoegd.	Gedragscode
C19	Op pagina 62, onder maatregel B staat twee maal een maatregel B beschreven, dit moet maatregel C zijn. Verder is onduidelijk in deze maatregel tot hoe ver de omgeving reikt waar alternatieven aanwezig moeten zijn.	1	Nee dit hoort niet maatregel C te zijn, dat betreft namelijk het werken tijdens de kwetsbare periode. Er zijn twee opties onder B. Het areaal waar binnen alternatieven aanwezig moeten zijn kan verschillen per soort en per locatie. Dit dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige, waarbij binnen de reguliere actieradius van de soort voldoende beschikbaar leefgebied aanwezig is.	Geen
C20	Op pagina 65 regelt maatregel A dat in essentieel leefgebied voor vogels geen werkzaamheden worden uitgevoerd. En dat verstoring van broedgevallen door werkzaamheden in de directe omgeving voorkomen dient te worden bijvoorbeeld door het afschermen van licht, beweging of geluid. Slaapplaatsen van vogels op water zijn essentieel leefgebied (art. 3.1, tweede lid, Wet natuurbescherming). Het is niet geheel duidelijk of het plaatsen van zonnepanelen ook tot de werkzaamheden kunnen behoren. Mocht dit zo zijn dan geldt dat dit niet is toegestaan op slaapplaatsen van vogels. Het is van belang om slaapplaatslocaties van vogels op water duidelijk vast te leggen, zodat daar geen	1	In paragraaf 4.7.2. in de inleiding over vogels staat reeds beschreven dat waterlichamen als slaapplaatsen voor vogels kunnen functioneren. De gedragscode kan niet gebruikt worden als bij de werkzaamheden invloed wordt uitgeoefend op waterlichamen die als slaapplaats voor vogels functioneren. Het plaatsen van zonnepanelen op andere plaatsen dan gebouwen, maakt geen onderdeel uit van deze gedragscode.	Geen

#	Punt	# Indie-ner-ziens-wijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing van gedragscode/besluit
	misverstanden over bestaan. Hier is geen aandacht voor in de gedragscode.			
C21	Op pagina 104 is een maatregel C voor weidevogels opgenomen. Hier moet "Akker en weidevogels" van gemaakt worden. Veel werkzaamheden hebben betrekken op herinrichting en dan loop je automatisch tegen pionierssoorten op. Vaak kievit, scholekster en kleine plevier. Verder moet een stuk van 50 vierkante meter vrijhouden van werkzaamheden rondom het nest, conform Agrarisch Natuurbeheer.	1	Op pagina 105, onder maatregel C, is toegevoegd dat het gaat om akker- en weidevogels. Er is al opgenomen in de gedragscode dat een ecologisch deskundige moet bepalen wat de verstoringvrije afstand tot nesten van akker- en weidevogels is. Ook is bij de inleiding bij 4.5.2. en 6,5,2 ' akkervogels' en kleine plevier toegevoegd (overige soorten vallen onder reeds genoemde categorieën).	Gedragscode
C22	Op pagina 104 moet maatregel B een D zijn. Het is raadzaam om bij riet onderscheid te maken in waterriet en landriet, aangezien deze typen voor bepaalde vogelsoorten niet dezelfde functie vervullen en niet uitwisselbaar zijn. Voor beide categorieën de 30%-regel van toepassing verklaren. Ook op pagina 113 staat riet vermeld, daar is eenzelfde onderscheid nodig.	1	De gedragscode is als volgt aangepast: <ul style="list-style-type: none"> • paragraaf 6.5 riet in <i>land- en waterriet</i>. • paragraaf 6.5.2 bij B onder vogels van ruigte en moeras toegevoegd: <i>Dit percentage geldt zowel voor land- als waterriet</i>. • paragraaf 6.7.2. bij B onder alle soorten: riet en ruigte vervangen door: <i>ruigte, land- en waterriet</i>. Het blijft echter een B maatregel.	Gedragscode
C23	Op verschillende plekken in de gedragscode staan percentages, bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> • Blz. 88 6.3.1 C. 'Werkzaamheden worden bij huismus gefaseerd uitgevoerd, zodanig dat altijd 25% van de aanwezige rustplaatsen beschikbaar zijn.' • Blz. 40 75% van de nesten • Blz. 89 56.3.1. D. 50% van de aanwezige rustplaatsen • Blz. 94 B. 50% van de bomen Het is niet duidelijk waar deze percentages op zijn gebaseerd in relatie tot de gunstige staat van instandhouding van de desbetreffende soort. Een onderbouwing ontbreekt en behoeft aanvulling..	1	Bij de vaststelling van deze percentages is gekeken naar de duur en de ernst van de aantasting, de herstelsnelheid van het biotoop, de actieradius, flexibiliteit van de soort om eventueel tijdelijk uit te wijken. Ook de zeldzaamheid van de soort heeft hierbij een rol gespeeld, sommige soorten zijn te zeldzaam en daar dienen werkzaamheden in het leefgebied niet onder deze code plaats te vinden. De gedragscode hoeft niet aangepast te worden.	Geen
C24	De gedragscode houdt niet of onvoldoende rekening met vleuruissoort specifieke verschillen	5	De maatregelen zijn grotendeels gebaseerd op het voorkomen van effecten door essentieel leefgebied in stand te houden en te werken buiten kwetsbare perioden; bij dit laatste is rekening gehouden met verschillen tussen soorten. De mogelijkheden voor aantasting zijn zeer beperkt en uitvoerig uitgewerkt. De gedragscode hoeft niet aangepast te worden.	Geen

#	Punt	# Indie- ner- ziens- wijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing van gedragscode/besluit
C25	Er wordt geen rekening gehouden met regionale verschillen van vleermuissoorten.	5	Voor de onderzoeksinspanning geldt het vleermuisprotocol als richtlijn, ongeacht de locatie. De maatregelen bij aantasting zijn altijd gericht op herstel van rust- en voortplantingslocaties, ongeacht regionale verschillen.	Geen
C26	Er is onduidelijkheid over de inzet van de gedragscode bij vleermuissoorten waarbij staat: 'negatieve effecten voorkomen' (zie definitie pagina 127)	5	De gedragscode geldt alleen voor het voorkomen van effecten op deze soorten. Van elementen en functies staat benoemd dat die behouden moeten blijven. In de code zijn vervolgens maatregelen opgenomen waarmee wordt weergegeven hoe effecten voorkomen kunnen worden. De gedragscode hoeft niet aangepast te worden.	Geen
C27	Het vleermuis protocol is absoluut niet geschikt om het aantal individuen van een soort vast te stellen	5	Deze discussie hoort hier niet thuis. Het vleermuisprotocol is door een groot aantal deskundigen vastgesteld en wordt toegepast als methode wat in redelijkheid aan onderzoeksinspanning van een initiatiefnemer kan worden verwacht. Het vleermuisprotocol is een breed gedragen methodiek. Bovendien gaat het om kleinschalige ingrepen, waarbij effecten op vleermuizen zo laag mogelijk gehouden worden. De opmerking leidt niet tot wijziging van de gedragscode.	Geen
C28	Het vleermuisprotocol 2017 is geen goede onderzoeksmethode om de gunstige staat van instandhouding te bepalen.	5	De gunstige staat van instandhouding wordt niet bepaald binnen het kader van de gedragscodes. De gedragscodes baseren zich op de staat van instandhouding zoals die in het kader van de uitwerking van Europees beleid wordt bepaald. De werkwijze van de gedragscode richt zich vooral op het voorkomen van effecten, waarbij slechts in beperkte gevallen aantasting mogelijk is onder voorwaarde dat functies ook nog eens behouden blijven. Er is enkel sprake van een tijdelijke aantasting door te werken met bewezen effectieve maatregelen en een kleinschalige en gefaseerde werkwijze toe te staan. Daarmee zal de werkwijze onder deze gedragscode niet leiden tot aantasting van een gunstige staat van instandhouding. De opmerking leidt niet tot wijziging van de gedragscode.	Geen

#	Punt	# Indie-ner-ziens-wijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing van gedragscode/besluit
C29	Het huidige vleermuisprotocol uit 2017 is niet bedoeld om grote gebieden mee te onderzoeken.	5	De afbakening van de omvang van de werkzaamheden onder de gedragscode voorkomt dat 'te' grote gebieden met de gedragscode (her)ingericht of beheerd worden. Verder zie reactie C27. Er dient overigens gewerkt te worden met het meest recente vleermuisprotocol.	Geen
C30	Populatietrend van soorten is niet 5 jaar lang hetzelfde, terwijl de gedragscode voor vijf jaar wordt goedgekeurd.	5	De werkwijze in de gedragscode is zodanig dat effecten op de staat van instandhouding worden voorkomen.	Geen
C31	Gebruikte maatregelen moeten aantoonbaar/bewezen functioneren, de maatregelen moeten bewezen effectief zijn.	5	De opdracht om de gebruikte maatregelen te evalueren is reeds uitgezet bij de Zoogdiervereniging. Voor nu is gewerkt met maatregelen die regelmatig functioneel zijn gebleken en die in de kennisdocumenten door experts of in andere bronnen als bewezen effectief zijn beoordeeld.	Geen
C32	De gedragscode voorziet niet in de toetsing van een nulmeting	2	Dit klopt, en dit is niet aan de orde. Er wordt onderzoek gedaan zoals bij een ont-heffing. Onderzoek/inventarisatie gebeurt volgens de gangbare methoden. De nulmeting komt uit de gedragscode Stroomversnelling, dat is een unieke en afwij-kende code. De nulmeting is niet aan de orde bij de gedragscode stadswerk.	Geen
C33	De gedragscode dekt heel Nederland maar biedt geen handvat-ten voor de verschillende leefgebieden van beschermde soorten per provincie	2	Het is een landelijke code. Er kan daarom niet naar verschillen tussen provincies gekeken worden. Er dient wel gecheckt te worden of soorten zijn opgenomen in provinciale verordeningen. Dit is in de gedragscode opgenomen als voetnoot on-der de tabellen in bijlagen 2 en 3	Geen
C34	In de code wordt aangegeven dat er gebruik wordt gemaakt van kennisdocumenten, maar daarvan wordt in de gedragscode met enige regelmaat afgeweken.	2	Daar waar afgeweken wordt van kennisdocumenten gaat het om extra maatreg-e-len, niet om een afwijking van de maatregelen uit de kennisdocumenten.	Geen

2.4 Juridische punten

#	Punt	# Indie- ner- ziens- wijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing van gedragscode/besluit
D1	Het wettelijk belang binnen de gedragscode voldoet niet. Het wettelijk belang is namelijk voor elke activiteit anders. Gemeentelijke taken vallen niet per definitie onder één van de in de wet genoemde belangen zoals artikel 3.8 en artikel 3.3. De handelingen zijn eveneens per activiteit anders, waardoor het wettelijk belang in principe voor elke casus apart moet worden bekeken.	2	De taken van de gemeente zijn getoetst aan de wettelijke belangen. Bij iedere activiteit die onder de gedragscode uitgevoerd wordt, moet eerst getoetst worden of er een wettelijk belang van toepassing is, rekening houdend met de aangetroffen soort(en). Dit is ook opgenomen in checklist I in de gedragscode.	Geen
D2	Er wordt gesuggereerd dat de gedragscode niet van toepassing is als voldaan wordt aan een goedgekeurd soortmanagementplan of gebiedsgerichte ontheffing. Dit kan echter ook omgekeerd worden opgevat of gelezen worden. Wat er toe kan leiden dat met de gedragscode een geldend soortmanagementplan of gebiedsgerichte ontheffing niet meer noodzakelijk wordt geacht. Voortvloeiend komt dit neer dat de keuze voor de gedragscode relatief makkelijker te maken is. Alleen met betrekking tot de beschermde soorten wordt vervolgens door de activiteiten een achteruitgang verwacht.	2	Op blz. 20 van de gedragscode staat vermeld dat de gedragscode een goedgekeurde gebiedsgerichte ontheffing met SMP niet vervangt. Het is aan de initiatiefnemer – gemeente of organisatie die in opdracht van de gemeente de ingreep uitvoert - om aan de hand van de aard van de activiteiten te bepalen welk instrument (bijvoorbeeld deze gedragscode of een gebiedsgerichte ontheffing met soortenmanagementplan) het beste past om hun activiteiten binnen de regels van de Wet natuurbescherming uit te voeren, uiteraard binnen de gestelde voorwaarden en waar nodig in overleg met het bevoegd gezag.	Gedragscode
D3	De grondslag om goedkeuring te verlenen aan deze gedragscode is zwak of nagenoeg afwezig. De gedragscode is daarmee in strijd met de bepalingen van artikel 3.31 2e lid onder c en 3e lid onder a Wet natuurbescherming..	5	RVO is van oordeel dat de grondslag van goedkeuring wel degelijk aanwezig is en dat de gedragscode een wijze van zorgvuldig handelen beschrijft. De gedragscode is naar ons oordeel niet in strijd met artikel 3.31 2e lid onder c en 3e lid sub a Wet natuurbescherming. Voor de motivering hiervan verwijs ik kortheidshalve naar het goedkeuringsbesluit.	Geen
D4	De stichting wijst erop dat de richtlijnverplichtingen boven de nationale wetgeving blijven staan. Voor vogels mogen dwingende redenen van groot openbaar belang geen ontheffingsgrond zijn. (volgens vogelrichtlijn). Geen algemene vrijstelling mogelijk voor vogels onder de bepalingen van de vogelrichtlijn.	4	Art. 3.31, lid 2 a onder 1 van de Wet natuurbescherming vermeldt wanneer voor vogels een gedragscode gebruikt mag worden. Daar wordt verwezen naar de belangen die voor vogels kunnen worden gebruikt, die rechtstreeks uit de Vogelrichtlijn zijn overgenomen. RVO is van oordeel dat de Wet natuurbescherming op dit punt in overeenstemming is met de Vogelrichtlijn en dat de toepassing van de richtlijnen goed is afgewogen en is meegenomen in het goedkeuringsbesluit. In paragraaf 2.2.1, figuur 1 in de gedragscode staat een overzicht dat aangeeft welke belangen van toepassing zijn bij vogels, habitatrichtlijnsoorten en overige soorten. En hierin is inderdaad aangegeven dat dwingende reden van groot openbaar belang geen geldig belang voor vogels is.	Geen
D5	De vogelrichtlijn biedt geen enkele mogelijkheid om de in Nederland ingevoerde gedragscodes te billijken. De richtlijn houdt enkel gelet op arrest C79/03 bij het geval van jacht rekening met	4	Zie D4	Geen

#	Punt	# Indierzienswijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing van gedragscode/besluit
	de staat van instandhouding van de soort. Arrest 183/05: Geen parallelle wetgeving toegestaan/ de ontheffingsvoorwaarden kunnen niet opzij worden geschoven. Het is niet juist om gedragscodes door te trekken naar ruimtelijke inrichting, bosbeheer, bestaand gebruik, beheerplan, etc.			

2.5 Monitoring en toezicht

#	Punt	# Indierzienswijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing gedragscode/besluit
E1	Is er een mogelijkheid om de gegevens die voortkomen uit inventarisaties automatisch te laten opnemen in bijvoorbeeld de NDFF? Met als doel de digitale informatie zo volledig mogelijk te maken. Het verzoek is om als voorwaarde voor het gebruik van de gedragscode op te nemen dat de soortinformatie digitaal ontsloten wordt via de NDFF.	3	De wijze waarop gegevens worden gebruikt buiten de toepassing van de gedragscode is aan de gemeenten. Veel gemeenten zijn aangesloten bij NDFF en voeren hun data reeds in. Een gedragscode is echter geen instrument om een verbeterd data bestand op te bouwen.	Geen
E2	Verzoek om monitoringsdata- en methoden openbaar te (laten) maken en aan te sluiten bij huidige platforms voor maximale benutting.	3, 5	Over het ontsluiten van monitorings- en onderzoeksgegevens in het kader van gedragscodes vindt discussie plaats in het project 'Gedragscodes, hoe verder'.	Geen
E3	Er is altijd een QuickScan nodig om aanwezigheid van beschermde soorten uit te sluiten. De gedragscode is hierin niet helder of eenduidig. Op pagina 26 staat dat inventarisatie als info uit bronnen onvolkomen is. In bijlage 5 staat weer dat niet altijd door een deskundige geïnventariseerd moet worden. Het moet in de gedragscode gezet worden dat naast bronnen onderzoek altijd moet worden geïnventariseerd door een deskundige.	1	Soms kan een bronnenonderzoek met een terreinbezoek (ook wel QuickScan) reeds voldoende ecologische informatie opleveren en is een nadere inventarisatie of nader onderzoek niet nodig. Een inventarisatie zal vaak, maar niet altijd nodig zijn. Op pagina 27 staat ook dat een ecologisch deskundige dit moet bepalen. De afweging is terug te vinden onder het werkprotocol.	Geen
E4	Er wordt in de gedragscode niet gesproken van monitoring bij bijzondere soorten en grotere verblijfplaatsen	2	Indien effecten worden voorkomen, is ook geen monitoring nodig. Grotere verblijfplaatsen van vleermuizen mogen niet worden aangetast. In die gevallen is ontheffing nodig. De gedragscode geldt bij ruimtelijke ingrepen niet voor alle soorten, zie daarvoor bijlage 2	Geen

#	Punt	# Indierzienswijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing gedragscode/besluit
E5	Er wordt in de gedragscode geen bijzondere aandacht gegeven aan bijzondere soorten en grotere verblijfplaatsen	2	De gedragscode geldt niet voor alle soorten, zie daarvoor bijlage 2 van de gedragscode. Grotere verblijfplaatsen als massawinterverblijfplaatsen van vleermuizen mogen ook niet worden aangetast. In die gevallen is ontheffing nodig.	Geen
E6	De gedragscode zorgt voor een verkokerd beeld: er wordt niet naar de andere soorten/verblijfplaatsen in de nabije omgeving gekeken	2	De ecologisch deskundige moet bepalen of bijvoorbeeld essentieel leefgebied van nabije soorten wordt aangetast. Bij sommige maatregelen moet ook worden gekeken of alternatieven in de omgeving aanwezig zijn. Het betreft kleinschalige ingrepen met een beperkte omvang. Bovendien mag slechts een percentage van de geschikte woningen worden aangetast.	Geen

2.6 Bijlagen

#	Punt	# Indierzienswijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing gedragscode/besluit
F1	Onderdelen uit het Goedkeuringsbesluit die direct de toepassing van de gedragscode raken, zoals de deskundigheidseisen in bijlage 4, moeten in de gedragscode zelf worden opgenomen en niet in de bijlagen	2	RVO deelt deze mening. Daar waar nodig is gedragscode aangepast/aangevuld. Om onduidelijkheid over eisen die gesteld worden aan een ecologisch deskundige te voorkomen, is bijlage 4 (borging deskundigheid) verwijderd. Een ecologisch deskundige moet voldoen aan de eisen die RVO hiervoor stelt. Deze zijn opgenomen in paragraaf 2.3 van de gedragscode.	Gedragscode

2.7 Overig

#	Punt	# Indie-ners-ziens-wijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing Gedragscode/besluit
G1	In het ontwerpbesluit staat dat 'bij een correcte naleving van de gedragscode is gewaarborgd dat de betreffende werkzaamheden geen wezenlijke negatieve invloed kunnen hebben op de staat van instandhouding van beschermde soorten. De gebruiker van de gedragscode maakt namelijk een beoordeling van de mogelijke effecten tijdens het opstellen van een plan van aanpak. De gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten wordt daarmee gewaarborgd.' Daarmee lijkt aangegeven dat de beoordeling of er sprake is van een wezenlijke negatieve invloed (op de staat van instandhouding) wordt bepaald door de gebruiker van de gedragscode.	3	De betreffende beoordeling ziet op de effecten van de activiteit zelf; niet op de beoordeling van de gunstige staat van instandhouding. De zin zoals deze in het besluit stond is aangepast, want er wordt in de gedragscode niet gevraagd om een beoordeling van de staat van instandhouding door de initiatiefnemer. De werkwijze zoals vastgelegd in de code voorkomt aantasting van de staat van instandhouding.	Besluit
G2	In de gedragscode worden exoten niet genoemd. De zorgplicht geldt ook wel voor exoten, zoals bijvoorbeeld slaapplaatsen van halsbandparkieten en nestplaatsen van stadsduiven. In de gedragscode moeten maatregelen opgenomen worden over exoten in de gedragscode om de gebruikers aan de zorgplicht te laten voldoen.	1	De gedragscode ziet op beschermde soorten en hoe daarmee omgegaan moet worden. De zorgplicht daarentegen is voor alle soorten van toepassing. Het opnemen van maatregelen ten behoeve van exoten is dan ook niet aan de orde.	Geen
G3	De nieuwe kennisdocumenten komen in 2020 beschikbaar, de aanbeveling is om dit te melden in de gedragscode. Daarbij wordt gevraagd of nieuwe inzichten in de geüpdatete kennisdocumenten worden doorgevoerd.	1	Dat er nieuwe kennisdocumenten beschikbaar komen wordt niet gemeld. Uitgangspunt is dat altijd de meest actuele kennisdocumenten worden geraadpleegd.	Geen
G4	Op pagina 19 van de gedragscode staat dat geen vrijstelling voor opzettelijk doden van individuen van beschermde soorten geldt wanneer maatregelen getroffen worden. De gedragscode lijkt hier te suggereren dat de vrijstelling toch geldt voor opzettelijk doden.	1	De tekst van de gedragscode is hier juist, maar deze is verduidelijkt. Van opzettelijk doden is geen sprake als men maatregelen neemt om doden te voorkomen.	Geen
G5	De objectiviteit van de gedragscode is niet gewaarborgd: De uitvoering van het ecologisch onderzoek en vervolgens de beoordeling van de kwaliteit van het onderzoek, inzet van maatregelen en toezicht is geheel in eigen hand van de gebruiker van de gedragscode.	5	De uitvoering is onder verantwoordelijkheid van de opdrachtgever. De provincie is bevoegd om controles uit te voeren. Tevens is bij ruimtelijke ingrepen een meldplicht ingesteld, zodat het bevoegd gezag (provincie) op de hoogte is. Conform het ecologisch werkprotocol worden keuzes vastgelegd en verantwoord, waardoor ook toetsing achteraf mogelijk is.	Geen

#	Punt	# Indie-ners-ziens-wijze	Antwoord	Leidt tot aanpassing Gedragscode/besluit
G6	In de gedragscode ontbreekt de samenhang tussen meerdere gebieden, zoals bij een soortenmanagementplan.	5	Bij gebouwen is ingezet op volledig behoud of direct herstel van aanwezige functies op oorspronkelijke locaties, met duurzame oplossingen in plaats van tijdelijke alternatieven, zoals kasten. Het gaat hier om kleinschalige projecten, begrensd met percentages. (max 100 gebouwen per project, waarvan bij aanwezigheid vleermuizen 50% per jaar mag worden gerenoveerd). Naast het borgen van het netwerk door voldoende en duurzame alternatieven is er daarmee ook een ruimtelijke beperking aangebracht op de potentiële impact in de systematiek van de gedragscode.	Geen
G7	De wijze van het rapporteren van onderzoeksgegevens van vleermuisonderzoek is onduidelijk.	5	Bij een controle moet men de onderzoeksgegevens kunnen laten zien. De gegevens dienen te allen tijde beschikbaar te zijn. In paragraaf 3.2 is toegevoegd dat er goed geregistreerd wordt wie, wat, waar en wanneer hebben onderzocht.	Gedragscode
G8	Hoe wordt cumulatie voorkomen?	5	Cumulatie is ondervangen door uitsluitend kleinschalige werkzaamheden mogelijk te maken en volledig herstel van ecologische functies te verplichten. Dat betekent dat er geen sloop mogelijk is, en dat volledig herstel van oorspronkelijke verblijven verplicht is. Vleermuizen blijken locaties die bij hen bekend zijn snel weer in gebruik te nemen. Er is een meldplicht bij het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen onder de gedragscode, zodat niet te veel projecten in eenzelfde gebied gedaan worden. Op deze manier wordt inzichtelijk gehouden of sprake kan zijn van cumulatieve effecten (zie ook G6).	Geen
G9	In hoofdstuk 4.7.2 worden ruimtelijke ontwikkelingen besproken. Werkzaamheden waarbij een gebied aanwezig blijft horen eerder thuis in het hoofdstuk 'bestendig beheer en onderhoud'. Om verwarring en misinterpretatie te voorkomen wordt aangeraden een duidelijke tabel op te nemen met de mogelijke ruimtelijke ontwikkelingen, en bijbehorende werkwijze voor wat betreft vleermuizen.	5	Er zijn werkzaamheden die worden gezien als ruimtelijke ingreep, bijvoorbeeld de herprofilering van oevers. Of er wel of geen ecologisch effect optreedt doet hier niets aan af.	Geen
G10	Hoe wordt bepaald of een gebied essentieel foeragegebied voor vleermuizen is? Indien een gebied wordt vergeleken met nabijgelegen gebieden moet volledige en actuele soortinformatie gebruikt worden. Hoe wordt aan deze voorwaarden voldaan? En hoe wordt anderszins voorkomen dat de bepaling van de waarde 'essentieel' arbitrair wordt uitgevoerd? Er moet een duidelijke werkwijze in de gedragscode opgenomen worden, zodat onderzoeksinspanningen vergelijkbaar zijn tussen verschillende projecten.	5	Het beoordelen van het aanwezige foeragegebied is onderdeel van het vleermuisprotocol, zoals is beschreven in Bijlage 4 (paragraaf Methoden). De ecologisch deskundige moet dit bepalen, en deze afweging moet gedocumenteerd worden in het ecologisch werkprotocol. Deze werkwijze is in de gedragscode (paragraaf 3.2) toegevoegd, zodat duidelijk is dat het gedocumenteerd moet worden en dat het te allen tijde beschikbaar en inzichtelijk moet zijn voor bevoegd gezag.	Gedragscode